

PEDAGOGIKADA GUMANIZM G'OYALARI: NAZARIY ASOSLARI VA TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

Abdullayeva Havoxon

Andijon davlat universiteti dotsenti

Jurayeva Iroda

Andijon davlat universiteti, amaliy matematika yo'nalishi, 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogikada gumanizm g'oyalarining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni tahlil qilinadi. Gumanistik pedagogikaning asosiy tamoyillari, jumladan, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, inson qadr-qimmatini ulug'lash, erkin fikrlash va ijodiy yondashuv masalalari yoritilgan. Shuningdek, gumanistik yondashuvning o'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Tayanch so'zlar: gumanizm, pedagogika, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, insonparvarlik, tarbiya, pedagogik texnologiyalar, ta'lim sifati, o'quvchi shaxsi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются идеи гуманизма в педагогике, этапы их формирования и развития, а также значение в современной системе образования. Освещаются основные принципы гуманистической педагогики, такие как личностно-ориентированное обучение, уважение человеческого достоинства, свобода мышления и творческий подход. Также научно обосновываются педагогические возможности гуманистического подхода в развитии личности учащегося.

Ключевые слова: гуманизм, педагогика, личностно-ориентированное обучение, гуманность, воспитание, педагогические технологии, качество образования, личность учащегося.

Abstract: This article analyzes the formation and development of humanistic ideas in pedagogy and their role in the modern educational system. The main principles of humanistic pedagogy, including learner-centered education, respect for human dignity, freedom of thought, and creative approach, are discussed. The pedagogical opportunities of the humanistic approach in the development of students' personalities are also scientifically substantiated.

Keywords: humanism, pedagogy, learner-centered education, humanity, upbringing, pedagogical technologies, quality of education, student personality.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri har tomonlama rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladigan shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Mazkur vazifani amalga oshirishda pedagogikada gumanizm g'oyalari muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Gumanizm insonni oliy qadriyat sifatida e'tirof etuvchi falsafiy va pedagogik yo'nalish bo'lib, uning markazida insonning huquq va erkinliklari, qadr-qimmatini hamda shaxsiy rivojlanishi turadi.

Ta'lim jarayonining insonparvarlashuvi zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bois gumanistik yondashuvning nazariy asoslarini o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

Gumanizm tushunchasining pedagogik mazmuni. "Gumanizm" termini lotincha "humanus" – "insoniy", "insonparvar" ma'nolarini anglatadi. Gumanizmning markazida inson shaxsi, uning manfaatlari va imkoniyatlari turadi. Ushbu g'oya qadimgi Yunoniston

mutafakkirlari Sokrat, Platon va Aristotel qarashlarida uchrasa-da, Uygʻonish davrida yanada rivojlandi.

Pedagogik nuqtayi nazardan gumanizm taʼlim va tarbiyani inson manfaatlariga xizmat qiladigan, uning individual xususiyatlarini eʼtiborga oladigan jarayon sifatida talqin etadi. Gumanistik pedagogika oʻquvchini taʼlimning obyekti emas, balki faol subyekti sifatida koʻradi.

Gumanizmning pedagogik mazmuni quyidagi jihatlarida namoyon boʻladi:

har bir shaxsning qadr-qimmatini tan olish;

oʻquvchi huquq va manfaatlarini himoya qilish;

taʼlim jarayonida hamkorlik muhitini yaratish;

ijodiy fikrlash va mustaqillikni rivojlantirish;

oʻquvchilarning individual qobiliyatlarini qoʻllab-quvvatlash.

Pedagogikada gumanizm gʻoyalarining tarixiy rivojlanishi

Gumanistik pedagogikaning shakllanishi uzoq tarixiy taraqqiyot mahsulidir. Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino va Alisher Navoiy asarlarida inson kamoloti va maʼnaviy barkamollik masalalariga alohida eʼtibor qaratilgan.

Farobiy taʼlimning asosiy maqsadi komil insonni tarbiyalashdan iborat ekanligini taʼkidlagan. Ibn Sino esa tarbiya jarayonida bolaga mehr va eʼtibor bilan yondashish zarurligini qayd etgan. Yevropa pedagogikasida esa Yan Amos Komenskiy, Jan Jak Russo, Iogann Genrix Pestalotssi va Konstantin Ushinskiylarning pedagogik qarashlari gumanistik tamoyillarning rivojlanishiga katta taʼsir koʻrsatdi.

XX asrga kelib gumanistik pedagogika alohida ilmiy yoʻnalish sifatida shakllandi. Karl Rogers va Avraam Maslou tomonidan ishlab chiqilgan insonparvarlik psixologiyasi gumanistik taʼlim nazariyasining metodologik asosiga aylandi.

Gumanistik pedagogikaning asosiy tamoyillari. Gumanistik pedagogika bir qator muhim tamoyillarga asoslanadi.

Shaxsga yoʻnaltirilganlik

Taʼlim jarayonida har bir oʻquvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari hisobga olinadi. Oʻqituvchi bilim beruvchi emas, balki rivojlanishga koʻmaklashuvchi hamkor sifatida maydonga chiqadi.

Hurmat va ishonch

Oʻquvchi shaxsiga hurmat bilan munosabatda boʻlish gumanistik pedagogikaning asosiy talabidir. Oʻqituvchi va oʻquvchi oʻrtasidagi oʻzaro ishonch samarali taʼlim muhitini yaratadi.

Erkinlik va masʼuliyat

Gumanistik yondashuvda oʻquvchining erkin fikrlashi ragʻbatlantiriladi. Shu bilan birga, oʻz qarorlari uchun masʼuliyat hissini shakllantirish ham muhim hisoblanadi.

Ijodkorlikni rivojlantirish

Gumanistik taʼlim reproduktiv faoliyatdan koʻra ijodiy faoliyatga ustuvorlik beradi. Bu esa oʻquvchilarning mustaqil fikrlash va innovatsion gʻoyalarni ilgari surish qobiliyatini rivojlantiradi.

Zamonaviy taʼlim tizimida gumanizm gʻoyalarining ahamiyati

Bugungi kunda taʼlim jarayonini demokratlashtirish va insonparvarlashtirish davlat siyosatining muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Oʻzbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan taʼlim islohotlari ham shaxs manfaatlarini taʼminlashga qaratilgan.

Gumanistik yondashuv:

oʻquvchilarning psixologik farovonligini taʼminlaydi;

mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi;
o'z-o'zini baholash va refleksiya madaniyatini shakllantiradi;
ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi;
demokratik qadriyatlarni rivojlantiradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va kompetensiyaviy yondashuv ham gumanistik pedagogikaning amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Gumanistik pedagogikaning amaliy imkoniyatlari

Ta'lim muassasalarida gumanistik yondashuvni amalga oshirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish lozim:

O'quvchilarning individual imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirish.

Hamkorlikka asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish.

Ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish.

O'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish.

Mazkur yondashuv o'quvchilarning faolligini oshirib, ularning ta'lim natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa. Pedagogikada gumanizm g'oyalari ta'lim va tarbiya jarayonining metodologik asoslaridan biri hisoblanadi. Gumanistik pedagogika inson shaxsini oliy qadriyat sifatida e'tirof etib, uning erkin rivojlanishi uchun qulay pedagogik sharoit yaratishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida gumanistik yondashuvdan samarali foydalanish o'quvchilarning intellektual, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bois ta'lim amaliyotida gumanistik tamoyillarni keng joriy etish pedagogika fanining dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
5. Ibn Sino A.A. Donishnoma. – Toshkent: Sharq, 2018.
6. Komenskiy Ya.A. Buyuk didaktika. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.